

Бокшань Г. І.
аспірантка кафедри української літератури
Херсонський державний університет
старший викладач кафедри іноземних мов
Херсонський державний аграрний університет

МІФОПОЕТИКА ПРИГОДНИЦЬКОГО РОМАНУ ГАЛИНИ ПАГУТЯК “КОРОЛІВСТВО”

Пригодницький роман Галини Пагутяк “Королівство” інспірував появу літературознавчих розвідок, спрямованих на дослідження його жанрової природи (зокрема, І. Гречаник зосередила увагу на кореляції рис генотипу і фенотипу цього твору [2]), а також на з'ясування специфіки рецепції письменницею міфологічного матеріалу (О. Фетісова проаналізувала взаємодію традиційного й авторського у демонологічних образах роману [4]; О. Цалапова детально розглянула інтерпретацію архетипного образу яйця [5]). Утім, розмаїття інтертекстуальних зв'язків “Королівства” зі слов'янською і світовою міфологією спонукає нас продовжити вивчення неоміфологічних стратегій, реалізованих Г. Пагутяк у цьому пригодницькому романі.

Особливого статусу у творі набуває міфологема дому, втілена в образі будинку, в якому мешкала головна героїня Люцина. Він постає мікрокосмом, що відображає первісну гармонію людини і світу духів: “Той, хто виріс у такому будинку, не боїтиметься привидів і не проганятиме, бо це також і їхній дім” [3, 9]. Образ житла Люцини акумулює властивості сакрального простору, здатного охороняти й оберігати: “<...> дівчинці захотілось негайно опинитись удома, світі, захищеному з усіх сторін” [3, 9]. Такою силою помешкання завдячує Люцининій бабусі: вона “оточила квартиру невидимим бар'єром, через який не могло проникнути зло, доки самі мешканці залишатимуться вірними добру” [3, 31]. З міфологемою дому корелює притаманний фентезійним творами мотив відновлення втраченого ладу.

Промовистою у творах Г. Пагутяк є міфосемантика чисел: відьми Гортензія та Олівія жили в квартирі №13. Подекуди числова символіка набуває казкового аранжування: “Рівно о дванадцятій годині мали відчинитись двері до Королівства” [3, 177]. Дванадцять Старих у Раді Королівства асоціюються з біблійними апостолами, що додає сакральних конотацій їх образам. Як і послідовники Христа, вони мали просте походження: “Казали, що до Старих належали часом непримітні люди, можливо, хтось із них працював теслею чи підмітачем вулиць” [3, 263].

Г. Пагутяк використовує контрастні орнітологічні образи, антитектичність яких підкреслюється символікою кольорів. Наскрізною інваріантною парою є образи чорного й білого птахів, варіантами яких у художній прозі письменниці здебільшого виступають чорний крук і Білий Пташок. У «Королівстві» згадка про Білого Пташка пов'язана з Чарівним лісом. Варіантом чорного птаха постає образ перевертня, який смертельно поранив Короля. Символічного значення у романі набуває сцена битви Чорного і Білого Птахів, що в міфопоетичній площині тлумачиться як одвічна боротьба зла й добра.

Серед бестіарних образів “Королівства” на особливу увагу заслуговує образ kota. У традиційній міфології уявлення цей образ найчастіше пов'язуються з нечистою силою, проте в романі Г. Пагутяк його інтерпретація має виразно протилежний характер: кіт Фелікс сам опиняється під загрозою з боку сусідок-відьом. Темні сили були зацікавлені у знищенні котів, адже ці тварини були захисниками книг, вони “забезпечували охорону найбільших скарбів Королівства” [3, 55].

Міфосвіт “Королівства” репрезентований також образами рослин. Міфологему верби у романі інтерпретовано у народнопоетичній традиції: це священне дерево у фольклорі наділене функцією оберегу, саме тому в ньому Люцина віднайшла чарівне яйце. Побачивши вербу, дівчинка промовила слова з казки: “Вербо-яра, розчинися, Ганна-панна йде!” [3, 145]. Героїні фольклорних казок звертаються в такий спосіб до дерева, наділеного магічними

властивостями [1, 461–462]. Мортіус вперше побачив маленького Тигрисика у дуплі верби, що провокує асоціації з традиційною для давньої української культури вербовою коліскою.

Вектор переосмислення традиційного образу опирає у творах Г. Пагутяк скеровано у кількох напрямках: а) зображення цих істот як упорядкованої громади (Ордену) зі своїм кодексом честі, яка служить гармонізації світу; б) репрезентація опирів як істот, що тримають людей у страху через здатність потинати слабких; в) інтерпретація цього демонологічного образу в гумористичному ключі. Саме в романі “Королівство” маємо справу з контамінацією елементів готичного і комічного в образі опиря фон Стронціуса.

Осучаснення традиційної демонології зі створенням комічного ефекту – основний прийом модифікації міфологічного матеріалу у “Королівстві” Г. Пагутяк. Збіговисько нечистої сили авторка називає бомондом, представниці якого одягнені у чорні вечірні сукні. У помешканні повелителя жив домовик Спрячик, який улітку “разом із друзями-домовиками мандрував автостопом, відвідуючи музичні фестивалі, бо був фанатом справжнього року” [3, 37].

Образ дзеркала у романі оприявнює традиційну міфосемантику: після смерті короля Даниїла “всі дзеркала в Королівстві запнули темними покривалами, щоб душа короля не заблукала в задзеркальних світах” [3, 199]. У зв’язку з образом королеви цей образ концентрує темпоральні характеристики: “Олімпія належала до людей, які побоюються дзеркал, вважаючи їх небезпечними. Дзеркала – це двері до іншого світу, а буває, вони показують майбутнє” [3, 263].

Своєрідно інтерпретує Г. Пагутяк мотив ініціації, який у міфах пов’язується з перебуванням у тілі чудовиська: при переході в інший світ Олімпія потрапила в пащу трьохголого Змія. Ці істоти в Королівстві мали інший статус, ніж у Серединному світі: “Змії належали підземному світові й своїм диханням зігрівали землю, аби вона могла виносити в собі насіння рослин і не поморозити дрібних тваринок, які не люблять денного світла” [3, 273]. Письменниця трансформує образ змія, акцентуючи в ньому протилежний традиційному семантичний полюс.

Роман “Королівство” має виразні ознаки неоміфологічного твору, що реалізуються як переосмислення засобами міфу проблем сучасності: екологічних катастроф, занепаду культури, зокрема, кризи книгодрукування. Топос Королівства – втілення жаданої гармонії, проекція міфічного Едему: “Єдині і незаперечні докази самотності Королівства: любов до всіх живих істот, включаючи людей, прагнення до знань і відсутність недовіри до прибульців” [3, 120]. Промовлена принцом Серпнем магічна формула “Королівство – це я” [3, 202] алюзійно пов’язується з біблійним “Царство Боже всередині нас”. У такий спосіб письменниця акцентує, що шлях до космічного ладу лежить через особисту гармонію.

Список використаних джерел

1. Антологія українського міфу: у 3 т. – Т. 2 / за ред. В. Войтовича. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 608 с.
2. Гречаник І. Афективний часопростір у романі-фентезі Галини Пагутяк “Королівство” [Електронний ресурс] / І. Гречаник. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vlush/Filol/2010_11_2/6.pdf.
3. Пагутяк Г. Королівство / Г. Пагутяк. – Харків : Фоліо, 2014. – 378 с.
4. Фетісова О. Традиційне й авторське в міфотворчості Галини Пагутяк (на матеріалі роману “Королівство”) / О. Фетісова // Теоретична і дидактична філологія. – Вип. 17. – Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич, 2014. – С. 461–473.
5. Цалапова О. Архетипний образ яйця в діалогії Галини Пагутяк “Королівство”, “Книгоноші з Королівства” / О. Цалапова // Література. Діти. Час: Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва. – Вип. 3. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2102. – С. 39–44.